

DRAVSKI ZLATARI IZ MEĐIMURJA

U vrijeme kada je »zlatna groznica« počela privlačiti na tisuće Evropljana u planine i na rijeke američkoga kontinenta, u Međimurju se taj posao obavljao već uvelike, bez publiciteta, buke i zakona kolta. Mirni međimurski seljaci obilazili su sprudove rijeke Drave i na njezinim pješčanim obalama ispirali zlato, prodavali ga velikašima i trgovcima i tako, uz poljodjelstvo, obavljali i taj, u to doba, srazmjerno unosan posao.

Dravsko zlato posebno se cijenilo radi svoje izvanredne kakvoće. Za zlatom od 24 karata jagmili su se banovi i kraljevi brojnih evropskih dvorova. Posebno su skupljali zlato iz Drave gospodari Međimurja u XVII. stoljeću — obitelj Zrinski, koja je stolovala u Čakovcu. Kada je poslije zrinško-frankopanske urote godine 1671. opljačkana imovina Zrinskih, kralj Leopold se hvalio u jednoj listini da je »iz riznice Petra Zrinskoga dao odnijeti u Beč 41,5 dukata čistog zlata, ispranog iz rijeke Drave«.

Veliku važnost ispiranju zlata iz Drave pridavala je carica i kraljica Marija Terezija, koja se najradije ukrašavala nakitom, izrađenim od međimurskog zlata. Tome u prilog govori i podatak da je godine 1766. dodijelila povelju zlataru Balti Embriušu iz Donjeg Vidovca, kojom donjovidovečkim zlatarima daje pravo ispiranja zlata uz obalu rijeke »u širini od tri metra«.

I u novije je vrijeme ispiranje zlata na Dravi, u Međimurju i Podravini, bilo zakonski regulirano. Odmah nakon drugoga svjetskog rata osnovana je u Donjem Vidovcu (30. kolovoza 1946. godine) »Zlato-ispiračka i zemljoradnička zadruga« koja je djelovala do 1953. godine. Članovi te zadruge imali su pravo ispiranja zlata na Muri i Dravi od granice prema Sloveniji do srednjega toka rijeke Drave, odnosno do Donjega Miholjca.

Međutim, nove mogućnosti zapošljavanja i privređivanja smanjile su zanimanje za ispiranje zlata, pa je i to zanimanje, staro gotovo 600 godina, počelo nestajati. Danas je ostalo svega nekoliko zlatara iz Donjeg Vidovca i Donje Dubrave, te iz Legrada, koji se povremeno bave ovim još uvijek nepornim i sve neunosnijim poslom.

Kada smo ih posjetili na njihovoj »dionici« u jednom rukavcu Drave kraj Donjeg Vidovca, rado su nam opisali i prikazali obavljanje tog posla. U predahu između ispranih kubika šljunka i pijeska prisjećali su se ne tako davnog vremena, kada je ovdje na Dravi sve vrvjelo zlatarskim ekipama na dugim čamcima, koje su istraživali najpogodniji dio obale.

— Da bismo se odlučili gdje treba ispirati zlato — objašnjava nam Mato Kolenić — potrebno je najprije »istražiti« pješčanu obalu. U tu se svrhu koristi lopata *gedaljka*. Ako je pijesak na obali imalo crvenkast, znači da



Ispiranje šljunka i pijeska



Ispiranje je pri kraju — otkriva se zlatonosni prah



Pretresanje zlata s velike na malu *desku*



Ispiru se posljednji ostaci mulja i na *deski* se pojavljuje zlatni prah

je to područje »bogato« zlatom. Lopata bi se s pijeskom uronila u vodu i lagano bi se ispirao njezin sadržaj. Ako bi na lopati ostalo barem četrdesetak sitnih zrnaca, korištenje toga šljunka bi se isplatilo.

Teren na kojem nam je zlatar Mato Kolenić to objašnjavao bio je pogodan za ispiranje, pa su se njegovi drugovi Franjo Matulin i Rudolf Kranjec odmah prihvatili posla. Koso su postavili veliku *desku* koja je bila od hrapava *jagnjedovog* drveta i, dok je jedan bacaio lopatom šljunak i pijesak na dasku, drugi je to odmah zalijevao vodom. Kada je tako stvoren kup isprana materijala, prešlo se nekoliko metara dalje i nastavilo sa sličnim poslom. Tek nakon toga prišlo se ispiranju ostatka na *jagnjedovoj deski*. Ostatak sitna pijeska, što se zadržao na hrapavoj dasci, pozorno se pretresao uz pomoć vode na još manju dasku od vrbova drveta koja je bila blago udubljena u sredini. Zatim se i ta daska, na kojoj su se našla zrnca pijeska i zlata, uronila u vodu i lagano se isplahnjivao njezin sadržaj, ali vrlo oprezno, kako voda ne bi sav sadržaj otplavila s daske. Voda odnosi mulj, a na dnu daske ostaje zlatni prah. Taj prah odnosio bi se kući, gdje bi se vežao sa živom u zlatne kuglice od 5 i više grama. Potrebno je isprati i do 10 kubika šljunka da bi se dobilo 2 do 3 grama zlata.

— Zlatari nisu nikada voljeli da se zna koliko su »ubrali« zlata. Zato smo mi — priča Kolenić — zlatari iz Donjeg Vidovca imali posebne, različite mjere od onih, koje su imali zlatari iz Donje Dubrave, Marije na Muri ili Legrada. Naime, nekoć je obala bila prepuna zlatara. Još prije rata tu je plovilo do 120 čamaca s više od 200 ispiratelja zlata. Mi Vidovčani mogli smo u sav glas dovikivati jedni drugima koliko smo isprali, a da naši susjedi nikada ne bi saznali koliko je zapravo toga bilo... Danas naše mjere nisu više tajna, jer nema ni zlatara. Evo, najprije, nekoliko »statističkih podataka« o tome zlatu i o mjerama: u jednom gramu zlata ima 7—9000 sićušnih zrnaca, ovisno o bogatstvu terena. Naše mjere i nazivi bili su tijeekom stotine godina uvijek isti, bez obzira kako se mijenjala službena valuta. Kod nas je 10 centi tvorilo jedan groš, a 10 groša zlata bio je jedan gram. Jedan dekagram sadržavao je, prema našem dogovoru i nazivlju, 10 grama sirova ili 5 grama »pečenog« zlata. Pečeno zlato je već povezano sa živom. Jedan naš dukat sadržavao je 2,5 grama zlata, a jedan talir 3 grama. U takvim mjerama i odnosima mogli smo se samo mi snalaziti — kažu zlatari iz Donjeg Vidovca.

Redovito se, nakon ispiranja pijeska, nailazi na zlatni prah, pa je prava rijetkost da se naiđe na veće zrno zlata. Najveću sreću u tom pogledu imao je 1938. godine Vid Šarkan iz Donjeg Vidovca, koji je u svojoj *deski* otkrio zlatno zrno veličine zrna heljde.

Da međimurski ispirači zlata ipak ne bi predstavljali iznimku od pravila koje je vladalo u ostalim krajevima svijeta, gdje se vadilo zlato, i oni su imali problema oko svojih *tapija*, odnosno oko označavanja i zadržavanja otkrivenih dijelova obale, bogatih zlatom. Najviše su imali problema sa susjednim Legračanima, koji su Međimurcima branili pristup na »svoj« dio Drave. Kako je tok Drave kroz Međimurje kratak, nastala je s vremenom prava jagma oko zauzimanja obale.

U stara vremena bilo je dostatno označiti kolcima »svoj« dio obale. I to se tada poštivalo. Međutim, kako je rastao broj zlatara, to se više nije poštivalo. Kasnije se zauzeta obala označavala alatom za ispiranje, ali se

nakon stanovita vremena ni toga nitko nije pridržavao. Na kraju je nastao posvemašnji nered. Ako je tko uspio koji sat raditi, a da ga nitko ne primijeti, bio je pravi uspjeh. Čim bi ispiratelji bili primijećeni, za koji sat priključio bi im se još po koji ispirrač, bez pitanja za dopuštenje. Srećom, Međimurci nisu ratoborni ljudi; zasigurno, takve situacije u drugim sredinama dovele bi do tučnjave i obračuna druge vrsti.

Danas gotovo nitko ne zlatari. Ostalo je nekoliko posljednjih iz nekada brojnog i uglednoga zlatarskog ceha. Samo kada imaju odveć vremena i žele prikupiti zlata za kakav nakit svojoj djeci ili unucima, tada se još poneki late *gledaljke* i *jagnjedove deske*, pa krenu na Dravu.

— Evo, prije godinu dana — pokazuje nam Franjo Matulin kuglicu zlata — isprao sam zlata toliko da sam dobio ovu *frugicu* od 8 grama zlata. Ali, današnjih grama. Ove godine bit će manje zlata i svake iduće sve manje, jer regulacije Drave i gradnja centrala smanjuju njezinu zlatonosnost. Ostat će samo uspomena i zapisi o jednom teškom i zanimljivom zanimanju, punog iščekivanja, koje je gotovo 600 godina bilo jedno od važnih životnih izvora žitelja ovoga dijela Međimurja.

PANNING GOLD ON DRAVA RIVER IN MEĐIMURJE

Summary

Panning-out gold has been a long tradition among inhabitants of several villages along the Drava. There is a document from the 17th. century which says that the Austrohungarian emperor Leopold took in 1671 from the treasury of Petar Zrinski 41,5 gold coins made from gold which had been panned from Drava.

The empress Maria-Theresa gave in 1766 a charter to a family in Donji Vidovec by which they acquired rights to gold-panning. The same village organized a cooperative for panning gold and for agriculture in 1946. It lasted until 1953, the last year of organized panning from the Drava.

Presently, only several families occasionally pan gold. It is a very difficult work, since it takes panning of about ten cubic meters of debris for three grams of gold. The construction of hydro-plants along the Drava decreased the amount of gold in the river, so that this interesting tradition will soon completely disappear.